

Asiantuntijakuuleminen: Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Mika Kortelainen (Turun yliopisto, THL)

20.2.2026

Lähtökohta ja arvioinnin kehikko

HE 189/2025 vp: Alijäämien kattamisajan pidennys

- Tarkastelen esitystä hyvinvointialueiden rahoitusjärjestelmän kannustimien ja uskottavuuden näkökulmasta
- Arvio nojaa riippumattomaan tutkimusnäyttöön ja hyvinvointialueuudistuksen väliarviointiin (ns. Erholan raportti)
- Keskeinen lähtökohta:
 - Rajattu ja väliaikainen lisäaika voi olla perusteltu
 - Toteutustavalla voi kuitenkin olla merkittäviä pitkän aikavälin vaikutuksia

Miksi lisääaika voi olla lyhyellä aikavälillä perusteltu?

Siirtymävaiheen realiteetit

- Alijäämien kertyminen ollut laajaa uudistuksen alkuvuosina
- Taustalla:
 - uudistuksen mittakaava
 - siirtymävaiheen epävarmuus
 - toimintaympäristön samanaikaiset muutokset
- Rajattu lisääaika voi:
 - mahdollistaa hallitumman sopeutuksen
 - vähentää äkillisten leikkausten tarvetta
 - tukea suunnitelmallisia palvelurakennemuutoksia

Pitkän aikavälin keskeinen riski

Pehmeän budjettirajoitteen vaara

- Taloustieteellinen perusongelma:
 - Toistuvat tai harkinnanvaraiset joustot → odotukset uusista joustoista
- Hyvinvointialueilla riski korostuu:
 - ei omaa verotusoikeutta
 - lisärahoitus päätetään valtion tasolla
- Ongelma ei ole yksittäinen väliaikainen jousto, vaan:
 - joustojen mahdollinen toistuvuus
 - ennakoitavuuden heikkeneminen

Objektiivisuus ja harkintavalta

- Esityksessä VM:lle ehdotetaan merkittävää harkintavaltaa
- Päätöksentekoa ei sidota selkeästi:
 - etukäteen määriteltyihin mittareihin
 - julkisesti läpinäkyviin kriteereihin
- Riskit:
 - järjestelmän objektiivisuus heikkenee
 - alueellinen epätasapuolisuuden kokemus kasvaa
 - rahoituspäätökset voivat politisoitua

Johtopäätökset

- Lakimuutos voi olla hyväksyttävä, jos:
 - se rajataan aidosti kertaluonteiseksi
 - soveltaminen sidotaan selkeisiin ja mitattaviin kriteereihin
- Olennaista:
 - säilyttää rahoitusjärjestelmän uskottavuus
 - välttää odotus toistuvista poikkeuksista
- Arviointia tärkeä tehdä myös pitkän aikavälin kannustimien, ei vain lyhyen aikavälin sopeutuksen näkökulmasta.

Kiitos!

mika.kortelainen@utu.fi